

„Ljudska knjižnica“
D. zvezek.

Izdaja Dek. Spindler,
urednik v Celju.

KOLERA

in kako se je moramo
čuvati.

Po hrvaški knjižici
dr. Vladimirja Vrabčevića
(z dovoljenjem avtorjevim.)

Cena 20 vinarjev.

Celje, 1910.

Tisk Zvezne tiskarne v Celju.

030019339

PREDGOVOR.

Skoro vsako leto se bere v listih, da se sedaj tukaj, sedaj tam pojavi kužna bolezen a z i j a t s k a k o l e r a (Cholera asiatica). Take vesti povzročajo velik strah med ljudstvom. Strah prihaja od tega, ker se kolera pojavi nenadoma, ker se naglo širi in ker nedavno še najbolj zdravi ljudje v silnih mukah popolnoma spremenjeni umirajo čez par ur.

V Rusiji je pretečenega in tega leta umrlo na koleri čez 100.000 ljudi, a še danes tam neprestano davi.

Tega leta in ravno v zadnjem času je kolera prekoračila rusko mejo in se v mnogih slučajih pojavila na Ogrskem, na Hrvatskem, na Dunaju, v Gradcu in v Italiji, torej v naši neposredni bližini. Smatral sem torej za nujno potrebo, uvesti ljudstvo v naravo te kužne bolezni in ga podučiti, kako se je more obvarovati v slučaju, ako se pojavi v naši ožji domovini.

Pred vsem moram v svrhu točnega razumevanja navesti, da obstojite dve vrsti kolere in sicer: običajna domača kolera (Cholera nostras) in strahovita azijska kolera (Cholera asiatica). Obe vrsti bolezni kažete v začetku slične znake obolesti: drisko in bljuvanje, a se bistveno razlikujete

v tem, da običajna domača kolera ni nalezljiva, ne prehaja od človeka na človeka, da je lahke narave in redkokedaj povzroči smrt.

Navadna domača kolera se pojavlja za časa velike suše meseca julija, avgusta in septembra v posameznih slučajih, redkeje v večih slučajih enkrat, a kakor kuga nikdar.

Vzroki zboljenja na domači koleri so: prehlad, nereden način življenja, nezmernost v hrani, neprevidnost v uživanju nezrelega sadja, kumar, pokvarjenega mesa, rib, piva, vzavrelega vina itd., istotako pomanjkanje zdrave pitne vode. V letnih mescih se širi domača kolera, ker vročina hitro pokvari in razkroji hrano in ker v teh mescih navadno vlada pomanjkanje dobre pitne vode.

Edina slovenska kislá voda

Tolstovrška slatina

je kot planinska kislá voda **izbornó zdravilo** za katare v grlu, pljučih, želodcu in črevesih, za želodčni krč, zaprtje, bolezní v ledvicah in mehurju ter pospešuje tek in prebavo. Tolstovrška slatina je tudi osvežujoča **namizna kislá voda**.

Naroča se na naslov:

Tolstovrška slatina

pošta: **Guštanj (Koroško)**.

Tam se dobe tudi ceniki in prospekti.

Kaj je azijska kolera (*Cholera asiatica*)?

Neovrgljivo dokazano je, da je azijska kolera nalezljiva bolezen, ki uničuje človeštvo. Ona se ne širi po zraku, ampak že samo z dotikanjem in prenosom kužnih zarodkov.

Leta 1884. posrečilo se je mnogozaslužnemu sedaj že pokojnemu profesorju v Berlinu, drju. Kochu, najti glavnega nositelja azijske kolere, kojega je nazval »Kommabacillus.«

To so zelo majhne glivice, katere se ne morejo videti s prostim očesom, ampak samo z močnim povečalnim steklom, zvanim mikroskop, v obliki malih črtic ali vejic.

Našel je te zarodke vedno v izpljunkih in izmečkih zbolelih na koleri in sicer v velikih množinah; dokazal je, da se ti zarodki, »kommabacilli«, zelo hitro pomnožujejo, ne samo v črevesih, ampak tudi izven črevesne sluznice, koder pod vplivom zraka, toplote in vlage raste njihova kužna moč. Brez zraka in vlage ne morejo ti zarodki živeti, ampak morajo poginiti. Ako pa posušeni zarodki kmalu zopet znova pridejo na vlagu, oživijo in dobijo spet svojo pogubonosno moč. Ako torej zarodki azijske kolere v izpljunkih in izmečkih pridejo iz človeškega telesa in najdejo primerna

tla za svoj razvitek, tedaj se pomnožijo in morijo z bliskovito hitrostjo. Plodna tla za pomnožitev zarodkov ali glivic so osobito: (vlažno) mokro perilo, katero je na kakoršnikoli način prišlo posredno ali neposredno v dotiko s pljunki ali izmečki bolnika, nadalje mokra, prepustljiva zemlja, blatna voda v mlakah, gnojišča, stranišča, navadna voda v rekah, potokih, studencih, sadje, krompir, zelenjava, posebno mleko, surovo maslo, sir itd., z eno besedo vsa mokra mesta, vse vlažne reči in jestvine.

Ti zarodki ali klice (*kommabacillus*), tudi če se vsled naznačenih ugodnih prilik zelo hitro pomnožijo, niso same po sebi strupene. Za zastrupljenje je potrebno, da glivice — kadar dojdejo v človeško telo — najdejo snovi, s katerimi tvorijo strup kolere, ki usmrti. Ta-le strup, kojega proizvajajo glivice, je dušikova kislina, ki je tako strahovit strup, da je zmožen usmrtiti v nekoliko urah najzdravejšega človeka. Azijatska kolera torej ni nič drugega kakor zastrupljenje z dušikovo kislino, katera se proizvaja v telesu vsled delovanja koleričnih zarodkov (glivic) na dušikove sestavine hrane. Zato se naj varujejo tudi zdravi ljudje za časa kužne nevarnosti pred hrano, ki ima v sebi večjo množino dušika, posebno pa oni ljudje, ki imajo že v sebi zarodke (klice) kolere, ker se z varovanjem pred užitkom take hrane mnogo težje oboli. Kako se moremo ubraniti, da se k nam ne занesejo zarodki kolere in kako se moramo braniti in varovati, ko so isti že uničeni, hočemo obširneje opisati v sledečih poglavjih.

Pogubna bolezen azijske kolere, katera je zahtevala že nešteto človeških žrtev, je bila zanešana v Rusijo iz vzhodne Indije v Aziji. Začetkom 19. stoletja se je razširila iz Rusije po celem Evropi. Ker je ta bolezen prišla iz Azije, se imenuje azijska kolera.

Za časa, ko so prometna sredstva bila prav slabo razvita, se je širila ta bolezen navadno v bojnih časih, z vojsko in seljenjem narodov in ko so takrat divji narodi valili iz Azije v Rusijo, so prinesli s seboj tudi to bolezen.

Dandanes, ko je vsled razvite mednarodne trgovine tako velik promet ljudi in blaga in ko so prometna sredstva dovršenejša in večja, se pogubna kuga z mnogo večjo hitrostjo širi po ljudeh in blagu po vsej Evropi.

Kako se širijo in raznašajo glivice kolere?

Kakor smo že omenili, so človeška čreva glavno ognjišče kolerinih glivic; v čreva more glivica priti samo skozi usta.

Z vdihanjem zraka v okolici bolnika, kjer se meša njegov izdihani zrak in izpuhtevanje, se ne more nikdo okužiti. Zato tudi oskrbovanje bolnika pri dobri pazljivosti in strogem upoštevanju zdravstvenih predpisov ni nevarno.

Nahajajo se kraji posebno v vzhodni Indiji, kjer ta bolezen vedno vlada. Ona je tam domača (endemična).

Iz takih krajev se prenaša bolezen v druge vsled dotike z bolnikom ali izmečki bolnika. —

Glavni nosilci teh zarodkov ali glivic so ljudje sami, ki pripotujejo iz okuženih krajev v še neokužene. Oni lahko prenesejo klice ali glivice, ne da bi morali sami oboleti na tej bolezni, a druge okužijo s tem, če se dotaknejo njihovega perila, obleke, obutala, posteljine, hrane itd. Eden tako okužen človek okuži hitro mnogo drugih in tako nastaja kuga (epidemija).

Da je to okuženje zelo hitro, nam pokaže sledeči primer: **A** je pripotoval iz kraja, ki je okužen vsled azijske kolere, v drug, četudi zelo oddaljen kraj. Donesel je s seboj bodisi na obleki, bodisi na obutalu, perilu itd. zarodek kolere, katerega je dobil v okuženem kraju, z dotiko okuženih predmetov. **A** še ni obolel na koleri, mogoče da tudi ne bo, ker imajo mnogi ljudje večjo ali manjšo odpornost proti bolezni, ali poleg vsega tega morejo prenašati kolero.

Okuženi **A** se je sestal z zdravim **B**; pozdravila sta se in si podala roke, in tako je **B** prišel z njim v telesno dotiko. **B** ničesar hudega sluteč je ali puši z nerazkuženimi rokami ter tako zanese pogubonosne zarodke (glivice) kolere v svoja usta, odkoder pridejo v čreva in se tam na plodovitih tleh zelo brzo razvijajo, razmnožijo in započnejo svoj kužni posel. Črez malo časa zboli **B** na griži (driski) brez bolečin, torej iz početka ne pripisuje temu nikake večje važnosti. Poda se večkrat na stranišče, kamor zahajajo tudi drugi zdravi ljudje, ki se pa lahko tamkaj hitro okužijo. Stranišča so zelo plodovita tla za razmnoževanje zarodkov, in ako niso neprepustno obzidana, pri-

dejo ti zarodki skozi lahko prepustljivo zemljo s sokom v bližnje mlake, potoke, reke, gnojišča itd., kjer se zopet dalje razmnožijo. Ako se rabi taka voda za pranje perila, posode itd., se spet kolera širi dalje.

Stanje zbolelega B postaja vse hujše in on mora v posteljo. Seveda ga njegova skrbna okolica pomaga slačiti in meče brezbrizno njegovo že okuženo obleko, perilo, obutalo po sobi na druge stvari, katere se s takim dotikom spet okužijo. — Okuženo in nerazkuženo robo in druge reči po sobi n. pr. posodo, hrano in perilo prijemljejo z rokami ter s tem vse dalje okužujejo. Izmečke in pljunke mečejo nerazkužene v stranišča, gnojišča ali dvorišča. Na te pljunke in izmečke bolnikove kakor na vsako vrsto hrane, posebno na sir, mleko, sadje itd. sedajo muhe, ki na svojem telesu in na nožicah raznašajo zarodke bolezni. Pa ne samo muhe, tudi domače živali morejo raznašati glivice bolezni.

Na take in enake načine se širi nalezljivost, dokler ne zboli slično več oseb, in tedaj je nastala kuga.

Vsak nov slučaj zboljenja in okuženja postane novo ognjišče kolere, ter novi vzrok daljne nalezljivosti.

Čim večje je število zbolelih na koleri in čim več slučajev bolezni je raztrešenih, tem težje je udušiti kugo.

Z nečistimi, okuženimi prsti ali okuženo hrano dojdejo ti zarodki (glivice) v usta, od tam v želodec. Ako jih želodčna kislina ne umori, dospejo v

tanka črevesa in tam se množijo s silno hitrostjo ter izločujejo strup, ki povzročuje težke pojave zboljenja in pogubno deluje na celi telesni ustroj.

Zdrav želodčni sok ima proste solne kisline, in ta kislina slabi in mori glivice. Imamo torej čisto naravno obrambo proti tej strašni bolezni. Zato bi naj pazil vsakdo za časa kužne bolezni azijske kolere, da z ničim ne kvari pravilne prebave želodca, ker bi se s tem zmanjšala količina želodčne kisline.

Glivice kolere morejo v ugodnih razmerah živeti in množiti se tudi več mesecev.

Kako hitro se zarodki (gilvice) azijske kolere razmnožijo v črevih in povzročijo drisko, uči nas žalostna izkušnja, da že čez nekoliko ur po zboljenju, redkokedaj šele čez 2 dni, sledi v največ slučajih smrt.

Žalibog je še vedno odstotek smrtnih slučajev pri tej bolezni zelo velik, osobito v početku kuge; a mnogi umirajo na zapletku (komplikaciji) te bolezni, to je na kolerični vročnici (Typhoid).

Kako se pojavlja azijska kolera in znaki zboljenja.

Čas razvitka bolezni od okuženja (incubatio) je običajno pet dni, redkeje več ali manj (nekoliko ur), najdalje 10 dni.

Prvi znaki zboljenja so: najprej navadni močnejši črevesni katar: burkanje po črevesih in driska, ki se vedno bolj ponavlja v krajših presledkih (20—30krat na dan). Izmečki te griže, v ka-

teri se nahaja brezštevilno glivic kolere, so v začetku žolti in gosti, pozneje postanejo vedno redkejši in izgledajo kakor mlečna sirotka ali voda, v kateri se kuha riž. Malokedaj je najti v takih izmečkih tudi nekaj krvi. Bolnika prevzema nekaj strah, mraz mu spreletava telo, glava mu je težka in utrujena in počuti se telesno zelo slabega. Čez malo časa se pojavi po driski močno bruhanje, ki je često združeno s kolcanjem. Izbruhana vsebina, v kateri se nahajajo brezštevilne klice, je v začetku hrana, tedaj še žoltozelena, a pozneje brezbarvna tekočina.

Vsled driske in bruhanja nastane velika zguba tekočine, radi tega bolnika mori velika žeja, na vodo ide zelo malo ali nič.

Pojav bolezní je vedno hujši. Bolnik se poti, a zraven tega so mu lica, noge in roke hladne. Telesna toplota, ki znaša pri zdravem človeku 36.5—37 stopinj Celzija, se zniža na 35 stopinj.

Kmalu nastopi tudi nerednost v obtoku krvi. Srce, ki je spočetkoma tolklo živahneje, tolče vedno slabše. Ako se potiplje nad pestjo, se čuti, da bije žila hitreje, ali pod prsti se čuti slabeje. Dihanje je težko in površno. Izraz lica se popolnoma izpremeni. Oči in obličje upadejo, koža izgubi svojo svežost in prožnost, postaja vlažna in hladna, izgubi svojo barvo, postane modrikasta, svinčene barve. Glas je ohripel, hrapav, brezzvočen (*vox cholericá*).

Daljni značilni pojavi te bolezní so krči v mišičevju, kateri navadno zadajajo bolnikom velike bolečine. Ti krči se ponavljajo navadno v mečah,

redkeje v rokah, nogah, licih itd., ki trajajo nekaj časa, potem prenehajo, a se kmalu zopet na novo vračajo.

Bolnik ostane navadno do konca pri zavesti, a hitro postane top, ne briga se za okolico. Redko je nemiren ali razburjen.

Ti pojavi bolezní so sedaj močnejši, sedaj slabši, kakor je pač okuženje (infekcija) močnejše ali slabše.

Smrt nastopi navadno že v drugi polovici prvega dneva, redko že čez nekaj ur, a vsekakor v teku dveh dni, če ti pojavi ne popustijo. So znani tudi slučají nagle smrti v nekoliko urah, a v teh slučajih se niso razvili gori navedeni pojavi. To je takozvana suha kolera (cholera sicca).

Ako pojavi obolenja popustijo, tedaj je možno, da bolniki čez eden ali dva tedna popolnoma ozdravijo, seveda ob dobrem negovanju in čuvanju, ker ni izključena možnost, da se bolezen povrne (recidive) ali možnost kakega zapletka (komplikacije) kakor n. pr. kolerične vročnice (typhoida) ali kakega drugega vnetja, ki more naknadno povzročiti smrt.

Truplo postane takoj po smrti toplejše, mišice se trdijo in trepečejo tako, da se pogosto giblje roke in noge.

Taki pojavi vzbujajo različne govorce in dražijo domišljijo ljudi, češ da telo še ni mrtvo, ampak samo mrtvično (navidezno mrtvo).

Kužna bolezen azijske kolere je vedno nevarna. Povprečno se more reči, da 50% obolelih podleže bolezní. Istina je, da v nekaterih krajih

umerje samo 10%, medtem ko zopet v drugih pome-
merje 90%. Odstotki smrti so odvisni od načina
okuženja. Težko okuženje se vedno končuje s
smrtjo.

Otroci in stari ljudje lažje podležejo bolezni.
Ženski spol manj umira ko moški. Ljudje slabšega
ustroja (konstrukcije), potem alkoholiki (pijanci)
se težje upirajo tej bolezni. Značilno je, da ta bo-
lezen v začetku pokončevanja zahteva največ
žrtev.

Čas, v katerem se azijska kolera navadno
pojavi, je od meseca julija pa do oktobra, če-
ravno se tuintam pojavi tudi v zimi.

Trajanje bolezni ni enako dolgo. Tam, kjer ne
najde plodovitih tal za daljno širjenje, to je tam,
kjer vlada velika čistost in kjer se strogo ravna
po zdravstvenih predpisih, tam se more omejiti
samo na nekaj slučajev. A kjer vlada nesnaga,
traja mnogo dalje in zahteva zelo mnogo žrtev.

Žalostno je dejstvo, da se zgode slučajji, ko
pomrjejo vsi stanovalci ene hiše, da, celo vsi pre-
bivalci ene ulice ali ene vasi.

Kako se moramo ravnati in kako živeti, kadar nam preti kolera?

Največji sovražnik zarodkov azijske kolere
je v prvi vrsti čistost (snaga).

Čistost, ki bi morala vedno vladati, da si ob-
varujemo svoje zdravje, ne samo tedaj, kadar je
nevarnost blizu, je ravno v tem slučaju najbolj po-
trebna. Povsod mora biti največja čistost, v hiši in

izven hiše. Pohištvo, tla, stene, perilo, vsaka posoda, dvorišča, stranišča, straniščne jame, gnojišča, jarki itd. vse to mora biti čisto in v redu, da se tembolj v prvem slučaju kolere, ki je zanešen, odvzame kužnemu zarodku dovoljni pogoj za okuževanje. Kužni zarodki se poglavitno nahajajo v izmečkih zbolelih ljudi na koleri, a od ondod pridejo zopet na ljudi in na vse stvari, s kojimi taki ljudje pridejo v dotiko. Take stvari so posebno obleka, perilo, jestvine, voda in druga pijača.

Kolero prenašajo iz enega mesta v drugo zboleli ljudje, ali ljudje, ki so že okuženi, a se pri njih bolezen še ni pojavila, ker se njihova trdna narava boleznimi upira.

Če se v kakem mestu pojavi kolera, bežijo ljudje od straha pred njo iz okuženega mesta in s tem raznašajo bolezen v druga mesta.

Vsakdo, ki se noče izpostaviti nevarnosti okuženja, se naj zelo varuje sprejeti v svojo hišo človeka, ki je prišel iz že okuženega kraja.

Zmernost v jedi in pijači je istotako važen činitelj v obrambi proti koleri. Zmernost, ki je v vsakem slučaju velika krepost, varuje pred nepravilno prebavo, pred boleznijo želodca in čreves. Na želodcu in črevesih oboleli imajo najmanje odporne moči proti okuženju od kolere, zato tudi najlažje zbolijo. Ako torej kdo zboli na črevesnem kataru ali bruhanju, naj takoj pokliče zdravnika.

Vsakdo naj pije kolikor mogoče malo, ker se tako ne razredči želodčna kislina, ki more zarodke kolere, ako ne pomoriti, vsaj zadrževati v razmnoževanju.

Voda se naj pije samo v mali meri (količini) in tole ona, o kateri se sigurno zna, da je čista (vrelc, zanesljiv studenec), in da je daleč proč od straniščnih jam in gnojišč. Ako ni gotovo, da je voda čista, tedaj jo je treba prej dobro prekuhati, da zavre in potem piti, ko se ohladi.

Ker zarodki ne uspevajo v kislih tekočinah, tudi ne v kislitem vinu, je dobro, prekuhani vodi vedno pridati nekaj vina ali limone (citrone) ali pa 1 gram vinske skorje (Weinstein) ali vinske kisline (Acid. tartaricum) na vsaki liter vode ali tudi razredčene solne kisline, že zato, da se da prekuhani vodi boljši okus.

Nadalje je brez nevarnosti uživanje naravno kislih mineralnih in umetnih kislih vod, ako se mešajo z zanesljivo čisto vodo iz vrelca.

Ljudje, kateri na dan večkrat pijejo čaj, potem oni, ki jemljejo juho in slično, čutijo manje žeje in radi tega tudi manjšo potrebo vode za pijačo.

A ne le za pijačo se naj vporablja prekuhana voda, ampak tudi za kopanje, umivanje rok, obraza, za pranje hrane, mesa, posode itd., ker tudi tem potom morejo priti zarodki kolere v človeško telo.

Ako je prebavljanje neredno, je dobro, če se po vsaki jedi pije nekoliko prekuhane shlajene vode s par kapljicami razredčene klorovodikove kisline, a to se lahko 2—3 krat ponavlja.

V mestih, v katerih bližini mori kolera, se je treba varovati obiska shodov, sejmov, zborovanj itd., vobče vsega, kjer pride skupaj mnogo ljudi.

V rekah in potokih, ki tečejo skozi okužena mesta ali v njihovi bližini, ni dobro se kopati. V take vode dotekajo tudi vode iz kanalov, od povodnji in različno blato, zato so vedno sumljive.

Posebno pa je treba paziti na negovanje telesa. Priporoča se večkratno kopanje, umivanje rok in ust pred in po jedi, seveda v čisti vodi iz izvirka ali v dobro prekuhani.

Najbolj pa se mora paziti na zdravo vodo. Nič ni lažje, kakor okuženje človeka vsled vode. Že najmanjša možnost, da bi katera voda vsled odtekanja straniščnih jam, gnojišč, pranja posode ali perila mogla biti onesnažena, je sumljiva, a za časa kolere naravnost nevarna. Ako so straniščne jame, gnojišča, jarki itd. samo v bližini studencev, je taka voda že zelo sumljiva, ker lahko sok odteka skoz prodirna tla ali skoz rahlo zemljo v studenec, kar se niti ne opazi.

Perilo, ki je last kolerasumljivo obolelega bolnika, sostanovalca ali koga iz njegove hiše, naj se nikdar ne da prej prati v potokih, rekah ali v dvorišču, dokler ni popolnoma razkuženo. Voda, v kateri se pere okuženo, a še ne razkuženo perilo, teče naprej in naprej, in tako pranje je zelo nevarno za perice same.

Izmečki in pljunki sumljivega bolnika se tudi ne smejo metati kar na gnojišča, dvorišča ali druga odprta mesta, ker jih dež zanese dalje, ali če se posušijo, jih zanese veter v prahu in tako se znova vstvarjajo kužna ognjišča. Ravno tako se ne sme izmečkov metati v straniščne jame, predno niso dobro razkuženi.

Izmečke in pljunke je treba torej varno pobrati, najboljše v leseno posodo, ter z apnenim mlekom dobro razkužiti. Perilo, ki je z izmečki in pljunki umazano, ali katero je prišlo v dotiko z izmečki kakega bolnika, ali pa ki je iz hiše, kjer stanuje bolnik, se na noben način ne sme dati v pranje, predno ni dobro razkuženo. Kdor bi tako ravnal, bil bi sebi in drugim ljudem največji sovražnik in bi tudi zapadel policijski kazni, ki je za časa kuge zelo stroga.

Perilo sumljive ali že zbolele osebe se mora takoj spraviti v pripravljeno leseno posodo, v kateri se nahaja dovolj petodstotne karbolne raztopine. Tukaj mora ostati 12 ur, potem se mora v lugovini dobro izkuhati in še le potem se naj da prat.

V slučaju, da je kako stranišče okuženo z glivicami kolere, se ga mora takoj razkužiti. Les se mora sprati in z 10% prosto karbolno kislino razkužiti; v straniščno jamo treba vreči primerno dosti apnenega mleka.

Gnojišča, smetišča, jarki se morajo, ako že prej niso očiščeni, tudi sčistiti in razkužiti z apnenim mlekom ali 10% raztopino proste karbolne kisline.

Istotako treba iz dvorišča, na katerem mora biti vedno najlepši red, odstraniti vse, kar bi moglo služiti zarodkom kolere v pomnoževanje; posebno je treba paziti na največjo snago okoli studenca.

Vsakdo se naj varuje iti v hišo, kjer je le sum, da je v njej kolera, upravičen.

Ako pa vodi koga dolžnost k obolelemu na

koleri, naj svojo obleko temeljito razkuži, predno zapusti hišo.

V hiši in sobi bolnikovi naj nikdo ne sprejema hrane, ne pije in ne kadi, že zaradi samega sebe, ker je velika nevarnost, da mu pridejo tem potom zarodki kolere v usta.

Čistost, svetloba, kjer je mogoče, solnce in svež zrak, to so glavna sredstva za uničevanje kužnih zarodkov. Zato se morajo stanovanja dobro zračiti in čistiti.

Hrana, ki nudi dobre pogoje za razširjanje koleričnih zarodkov (klic) in ki obenem podpira moč bolezn, kakor sadje, zelenjava, meso, mleko, surovo maslo, sir itd., v obče vsaka jestvina, ki je vlažna, se mora pred uživanjem dobro skuhati oziroma speči.

Nevarno je za časa kužne bolezn vobče uživati surovo hrano. Jed, dobro kuhana ali pečena — vsled vročine se namreč umore vse glivice — se naj takoj uživa. Hrana ne sme stati v takem stanju dalje časa ali se hraniti za pozneje.

Vsako hrano je treba dobro pokrivati, da ne pride nepoklican z okuženimi prsti zraven, da ne sedajo na njo muhe ali da ne pade na njo prah.

Mleko je posebno ugodno torišče za razmnoževanje klic; zato se naj nikdar ne uživa surovo ali nekuhan.

Mleko za otroke se naj po kuhanju pomeša s prekuhan vodo, ker z navadno vodo morejo priti v mleko kužni zarodki.

Nekaj o oblastvenih ukrepih proti razširjanju azijske kolere.

Da se pogubonosna kužna bolezen kolere iz zunanjih krajev ne zanese v naše, zato so se pobrigale oblasti in sicer že svoj čas z mednarodno konvencijo v Draždanih oziroma v Benetkah, a pozneje s pariško. Tej konvenciji so pristopile ne samo skoro vse evropske države, temveč tudi mnoge izven Evrope. Naloga te konvencije je izvrševati obrambne določbe proti onim področjem, ki so proglašena za okužena s kugo ali azijsko kolero. Te obrambne določbe obstojijo poglavitno v tem, da ena država drugi, v prvi vrsti sosedni, takoj naznani, če se je v njenem področju pojavila kužna bolezen.

Tej konvenciji na čelu stoji mednarodni urad, ki natanko zasleduje pot, po kateri se širi kuga. Z ozirom na to se zabranjuje uvoz in izvoz blaga, po katerem bi se mogli širiti zarodki te bolezni in določuje, da se ima tako blago, ki pride po kopnem ali po morju, podvreči temeljitemu razkuženju. — Popotniki iz okuženega kraja, njihova obleka in prtljaga se mora, predno dalje odpotujejo, takisto podvreči temeljitemu razkuženju; potniki morajo naznani smer daljnega potovanja, da se tam obvesti dotična oblast o njihovem prihodu. Ko dosepejo v določen kraj, mora gospodar, kjer so se nastanili, takoj prijaviti oblasti njihov prihod. — Uradni zdravnik jih potem takoj obišče, zdravniško preišče in morebiti odredi zopetno razkuženje. V sumljivem slučaju jih oddeli od ostale družbe

za 5, v izvanrednih slučajih najdalje za 10 dni. Na tak način se postopa tudi v naših deželah.

Nadalje ta konvencija daje navodila o korakih, ki se imajo storiti za časa kužne bolezni v lukah (pristaniščih), pomorskih mejah, na železnicah, mejah na suhem itd.

A kljub vsej strogosti v izvajanju teh določb mednarodne pariške konvencije se vendar dogaja, da se tuintam v kako državo zanesejo gori navedene kužne bolezni in ako najdejo zadostne pogoje v splošni nečistosti ali lahkomišelnosti pojedincev, se tudi zelo hitro razširijo.

V naši monarhiji, a tudi v naši ožji domovini je dovolj zdravstvenih naredb; ako bi našle povsod dovolj razumevanja in odziva, bi ne bilo kužne nevarnosti.

Ni dovolj samo takrat, ko preti nevarnost, imeti vzorno snago v hiši in izven hiše. Ni dovolj takrat, ko se čuje, da je kolera že blizu, hitro čistiti hišo, dvorišče, straniščne jame, gnojišča, smetišča, jarke, studence in drugo, vse to se mora delati vedno. Kolika sreča, ko bi se to povsod storilo; marsikatero oko bi se ne solzilo nad truplom svojega ljubljenca!

Država, ki hoče mir, se mora pripravljati za vojsko. Prekasno bi bilo vežbati vojake, oboroževati in oskrbljevati samo tedaj, ko bi sovražnik že stal pred vrati. Država mora biti pripravljena, da vsak čas udari na sovražnika. Zato ona dan na dan vežba svoje vojake in jih oskrbuje z vsem, kar je potrebno za časa vojske. Isto nalogo imajo tudi naše zdravstvene odredbe. Kužne bolezni so

naš sovražnik, zato se treba proti njim oboroževati že takrat, ko so še daleč.

Res je, da mi kot kmeti, večidel siromašni narod nimamo kapitala na razpolago za izvedbo vsega, kar bi bilo nujno, da se prepreči moč in razširjanje kake kužne bolezni. Potrebne so velike svote, da se izvedejo povsod, kjer stanuje več ljudi, kanalizacija, vodovodi, zdrava prostorna stanovanja in drugo. Toda to bi v svojo korist morali storiti dežela in država.

Marsikatero mesto in kraj se sedanji čas trudi, si pridobiti potrebni denar, da izvede kanalizacijo in oskrbi svoje prebivalce z dobro in zdravo vodo. Naše oblasti so se pobrigale tudi za to, da vsakdo zgradi svojo hišo le v soglasju z zdravstveno-redarstvenimi predpisi. A gotovo tudi tukaj ni vse tako, kakor bi moralo biti, ker se mnogokrat podeljujejo dovoljenja za zgradbo brez strokovnjakov. Kljub temu vidimo vendar povsod napredek.

Naše zdravstvene naredbe in določbe za časa kolere so vendar dovoljne, da se ista more uspešno pobijati in udušiti. Zdravstvene odredbe so zelo nujne, zato se je treba uradnim osebam, ki jih izvajajo, ne samo slepo pokoravati, nego jih tudi dejansko podpirati, da jim bo ta težka naloga olahkočena.

Verujmo konečno v nepobitno resnico o obstanku in moči kužnih zarodkov in naj preneha ono »je pač božja volja«, ampak vsakdo se naj ravna po reku: »Pomagaj si sam, in pomagal ti bo Bog!«

Naše oblasti skrbijo, ako se pokaže nevarnost, da bi se kuga pritihotapila v naše kraje, da se ljudstvo dobro pouči o njeni nevarnosti, da zna, kaj mora in kaj ne sme storiti.

Skrbijo dalje za dovoljno število zdravnikov, ki so takoj za časa kuge vsakemu lahko pristopni. Zdravnik mora v takem slučaju zapustiti svojo ženo, otroke in vse, kar mu je drago, on postane vojskovodja v boju proti kugi, neustrašeno se izpostavlja nevarnosti okuženja, hiteč od bolnika do bolnika, od hiše do hiše, ponuja pomoč obolelim in svetuje zdravim, daje potrebna navodila, deli zdravila, razkužila, uči, kako se razkužuje itd., z eno besedo, on stori vse, da čim prej in s čim manj žrtvami izvojuje bitko s kužno boleznijo.

Ta požrtvovalnost in ljubezen do svojega bližnjega naj vodi vsakega, da se odredbam in svetom zdravnika slepo pokorava. Opozarjati je posebej, če se azijska kolera pojavi v bližini ali v kraju samem, naj bode prva in najsvetejša dolžnost vsakega, naznaniti vsak tudi le sumljiv slučaj (drisko, bljuvanje) brez odlašanja najbližji oblasti.

Ako ima kdo sumljivega bolnika ali morda že na koleri bolnega v hiši, naj zaprosi najbližjega soseda — ki pa naj ne stopi v hišo — ali občinskega predstojnika ali redarja itd., da dotičnik slučaj takoj naznani oblasti. Oblasti pošljejo takoj zdravnika, potrebna zdravila in razkužila. Do tistega časa se ne sme nikogar pustiti v hišo razen onega, ki mora streči bolniku.

Ako se kje v bližini pojavi kuga, pregledajo oblasti z ozirom na snago vse hiše, dvorišča, straniščne jame, smetišča, gnojišča, studence, javne pote, ceste itd. Nadalje vse javne zgradbe, kjer se sestaja več ljudi, gostilne, cerkve, šole in obrtne delavnice. Brigajo se za vsako zbiranje ljudi na zabavah, procesijah, božjih potih, skupščinah, istotako za prodajo jestvin ali drugih predmetov po hišah itd. Zahtevajo od hišnih gospodarjev, gostilničarjev, lastnikov prenočišč, službodajalcev, da pod izogibom občutnih kazni takoj prijavijo vsakega popotnika, ki pride iz okuženega kraja.

Oblasti skrbijo nadalje za dovoljno množino razkuževalnih sredstev. Skrbijo tudi, kjer le mogoče, za dobro zdravo vodo za pijačo in hišno porabo, a kjer to ni mogoče, odredijo kuhanje vode.

Nadalje pazijo na hrano, pridelke, osobito sadje, ki se prodaja, da je zdravo, zrelo in da so čisti prostori, kjer se jestvine prodajajo. Posebno nadzorujejo pekarnice, slaščičarne, mesnice, klavnice, ter vničijo vse, kar najdejo skvarjeno ali zdravju škodljivo. Pregledajo tudi odpadke na kupih, cunje, kosti in slično.

Oblasti skrbijo, da se v vsaki občini, ako je potrebno tudi v vaseh, uredi začasne bolnišnice ali lesene kolibe (barake), kjer se nameščajo bolniki, zboleli na koleri; da se prepreči nevarnost okuženja ostalih zdravih prebivalcev, oziroma sosedov, odredi oblast tudi to, da ima vsaka občina pripravljeno dovoljno zalogo nepogašenega (živega) apna.

Že iz tega se vidi, da imajo oblasti za časa kolere polne roke posla in ni čudno, ako se kje kaka stvar tudi prezre; dolžnost vsakogar je, da tak slučaj takoj naznani.

Vsakdo mora uradne organe krepko podpirati, posebno pa javni uslužbenci, dalje duhovniki, učitelji, občinski predstojniki, babice, mrliški ogledi itd.

Kako treba ravnati, če se azijska kolera pojavi v bližini ali že v kraju samem?

Najprej je treba vse proučiti, kar je znanega o tej bolezni; poznati je treba ukrepe oblasti, kako se zabrani in prepreči razširjanje bolezni.

Poznavanje vseh obrambnih ukrepov, ki jih izdajo oblasti za časa kuge, bo marsikoga pomirilo in mu vzelo pretirani strah. Strah k obolenju samo pripomore.

Potom zraka okuženje ni mogoče, zato se je treba varovati neprevidnega dotikanja stvari, ki bi znale biti po bolniku okužene.

Vsak, tudi najmanjši slučaj zboljenja na želodčnem in črevesnem kataru (driska, bljuvanje, sploh nepravilno prebavljanje) za časa, ko je azijska kolera že v kakem kraju, treba — kakor smo že omenili — naznaniti takoj oblasti in poklicati zdravnika, ker taki ljudje, četudi še niso zboleli na kolero, so vendar zelo pristopni tej bolezni.

Postopanje pri sumljivo zbolelem in obrambna sredstva morajo biti ista kakor pri osebi, ki je

res zbolela na azijski koleri. Zato bodo obrambne odredbe in postopanje z bolnikom jednake.

Previdni ljudje pripravijo za časa bližnje nevarnosti v hiši vse najvažnejše pripomočke za oskrbo bolnika.

Azijaska kolera ne pride vedno naglo in nepričakovano, temveč počasi. Nekje se nek bolnik nekoliko dni ne počuti prav zdravega; boli in tišči ga v želodcu, prebavlja nepravilno, ima drisko, bljuvanje itd. Ako zboli kdo v hiši na takih pojavih, se mora preseliti — ako je le količkaj mogoče — v posebno sobo, ali pa se morajo odstraniti ostale za oskrbo bolnika nepotrebne osebe. Kjer je pa mogoče, se mora bolnika spraviti v bolnišnico ali barako, ki je v to svrhu pripravljena. Bolnika je spraviti v kolikor mogoče priprosto posteljo brez blazine in pernatega podvzglavja. Paziti treba, da se postelja čim najmanje umaže z izmečki ali izpljunki. Zato se mora djati pod bolnika navadno debelo rjuho iz domačega platna ali voščeno platno (Billroth-Batist), (Guttapercha) kavčuk, nepremočljivo platno, v pomanjkanju vsega tega je dobro položiti več leg papirja. Nepotrebno pohištvo in stvari, ki se težko razkužujejo n. pr. preproge, pogrinjala, zavese itd. se morajo iz te sobe odstraniti. V sobo bolnika ne sme nikdo razun onih, ki ga oskrbujejo, a ti ne smejo priti v dotiko z drugimi zdravimi osebami, dokler niso popolnoma razkuženi.

Ljudje, ki se preselijo iz hiše, kjer leži bolnik, se morajo podati v zdravniško opazovanje 5 dni, najdalje 10 dni.

Za oskrbo bolnika se morata pripraviti dve leseni posodi (škaf, kebelj). V eno, v kateri se nahaja 50% karbolna raztopina, se takoj meče bolnikovo perilo, a v drugo posodo ali v ponočno posodo izmečki in pljunki, ki se ravnотako morajo s 50% karbolno raztopino dobro razkužiti, predno se izpraznijo.

Kako se razkuževalna sredstva uporabljajo, bomo pozneje popisali.

Dobro je tla sobe, v kateri se nahaja bolnik, posipavati z žaganico, ki se prej namoči v 50% karbolno raztopino; pozneje se pobere in vrže v ogenj.

Bolnika moramo dobro pokriti in greti z vročimi opekami, cunjami, steklenicami napolnjenimi z vročo vodo, ki pa morajo biti dobro zamašene in s cunjami ovite. Skrbeti je, da se bolnik poti; zato se mu mora dajati vroč ruski čaj z rumom ali konjakom, izkuhano toplo črno vino, a tudi prekuhane in ohlajene vode pomešane z nekoliko Halierjeve kisline.

Proti močnemu bljuvanju treba dati bolniku razhlajene vode z ogljikovo kislino (soda voda) in kakšen košček leda, dokler ne pride zdravnik, ki se ga mora takoj poklicati; njegove odredbe treba brezpogojno izvršiti.

Bolnik, ki je še krepek, naj se poslužuje za izmečke in pljunke posode (sklede ali lonca). Pozneje se morajo izpod bolnika izmečki pobrati s pomočjo cunj, slame ali žaganice, ki so dobro namočene v 50% karbolni raztopini. Slama ali žaganica se takoj vrže v ogenj, dočim se cunje vr-

žejo v pripravljeno leseno posodo, kakor smo prej rekli. Tudi bolnika treba vsakokrat, ko se umaže, dobro osnažiti s cunjami, namočenimi v 5% karbolni raztopini. Na tak način se mora odstraniti izmečke in pljunke na postelji in na tleh, a dotična mesta poškopiti s 5% karbolno raztopino, kar se najlažje stori s ščetjo za belenje.

Osebe, ki strežejo bolniku, se morajo pogostoma umivati. Naj posebno pazijo, da se z rokami (prsti) ne dotikajo ust in naj ne jedo, pijejo, kadijo itd. dokler se niso dobro razkužili. V ta namen mora biti vedno v sobi posebna posoda s 5% karbolno raztopino ali sublimatom (slednje samo po navodilu zdravnika).

Naj se nikdar ne rabijo posode ali stvari, katerih se poslužuje bolnik. Posode, ki je rabil bolnik, se naj takoj postavijo v krop; zato se mora skrbeti, da je v hiši vedno dovolj vrele vode.

Potrebna jed in pijača za bolnika, ki mora biti le v njegovi sobi, naj bo dobro pokrita.

Bolnikovo sobo treba dobro zračiti in snažiti. Stranišča morajo biti vedno snažna in izmečki se naj mečejo v nja samo razkuženi ali pa se naj globoko v zemljo zakopljejo. Pomniti treba, da na tla bolnikove sobe padajo izmečki ali pljunke, ki se z obutalom lahko prenašajo dalje; zato se pred vrati sobe postavi plitva posoda z nekoliko 5% karbolne raztopine ali nepogašenim (živim) apnom, v katero se mora pomočiti obutalo, predno kdo (tudi zdravnik) zapusti sobo.

Vsi, ki so prišli v kakršnobodi si dotiko z bol-

nikom, se morajo prej dobro razkužiti, nego dojdejo spet v dotiko z drugim zdravim svetom.

Ako bolnik umerje, se ga mora takoj zaviti v rjuho (plahto), namočeno v 5% karbolni raztopini ali sublimatu (1:1000); glede pogreba mora podati mrliški ogleda nadaljna navodila.

Običajni sprevodi, izpostavljenje mrliča, pojedine (karmine) itd., vse to je oblastveno strogo zabranjeno.

Kadar bolezen v hiši neha ali s smrtjo ali z ozdravljenjem, se mora cela hiša, posebno pa bolnikova soba podvreči temeljitemu razkuženju. Kako se to zgodi, to odredi uradni zdravnik. Manj vredne stvari je dobro takoj skuriti.

Zdravnik, ki se ga mora v takih slučajih poklicati, bo vse potrebno ukrenil in šel ljudem z dejanjem in svetom na roko.

Razkužila in način uporabe.

Poglavitna razkužila so:

1. **O g e n j** (plamen) je eno najsigurnejših razkužil; vanj se mečejo manj vredni ali predmeti brez vsake vrednosti, kakor nesnažne cunje, brnje, hišne smeti, žaganica in slama.

2. **V r e t j e** je tudi dobro in sigurno razkužilo. Okuženja sumljivi predmeti se gotovo razkužijo, če se $\frac{1}{4}$ do ene ure kuhajo v vreli vodi. Na ta način se razkužujejo: perilo, rjuhe, rutice (robčki), obleka, obrisači, gobe, popljuvani predmeti, preproge, posoda za jed in pijačo in drugo orodje.

3. Vroč zrak in vroča para se porablja v bolnišnicah.

4. Z zračenjem se podpira samo deloma razkuženje.

5. Karbolna kislina v 2—5% vodeni raztopini je zelo zanesljivo razkužilo. Prireja se tako, da se vzame en del ledene (kristalizirane) ali tekoče karbolne kisline in 50 delov tople vode. Ta mešanica odgovarja 2%, dočim, ako se vzame en del čiste karbolne kisline in raztopina z 20 deli tople vode, se dobi 5% raztopina.

Z 5% raztopino se uspešno razkužujejo roke in vsi predmeti, ki se dajo umivati (prati), nadalje nepolikano pohištvo, zidovi, podi, vrata, okna, človeški izmečki, pljunki in stranišča.

Z 2% karbolno raztopino se razkužujejo likani predmeti, knjige, slike, barvani in oljnati podi.

6. Lysol (1 do 2%ni) tudi dobro razkužuje.

7. Strupeni sublimat iz živega srebra je najostrejše razkužilo. En del sublimata na 1000 delov vode, kateri raztopini se doda še 1 gram kuhinjske soli. To razkužilo se dobiva samo na predpis zdravnika in njegovo navodilo, ker je zelo strupeno sredstvo, ki nima niti duha niti barve. Ta raztopina se more rabiti za vse predmete: roke, zidove, podž, vrata, okna, pohištvo, povitke, pljuvalnike, izpljunke, izmečke itd.

8. Apneno mleko je tekočina, ki se pripravlja tako, da se 4 dele zdrobljenega živega apna pomeša z 20 deli vode; to odgovarja 20% apnemu mleku. Ta raztopina je tudi dobro razkužilo; porablja se posebno pri koleri, za razkuževanje

zidin, človeških izmečkov, stranišč, hlevov, gnojišč, smetišč in kanalov.

Dalje se porablja formalin, neka 10%na raztopina v obliki prašila ali pare za razkuževanje stanovanj. Zato so potrebni stroji, s katerimi so že poskrbljene mnoge občine; imajo v to svrho natančno podučeno osebje.

Nadzorovanje pri razkuženju vodi zdravnik.

Perilo, obleka in druge potrebščine se ne smejo dati iz hiše bolnika, niti s pošto poslati tako dolgo, dokler niso temeljito razkužene. Ravno tako se ne sme perilo dati prej prati, dokler ni popolnoma razkuženo.

Posoda, v kateri se pripravljajo in v kateri se mečajo razkužila, kakor karbolna kislina, lysol, strupeni sublimat živega srebra itd. mora biti lesena, iz porcelana ali stekla, ker kisline v kovinastih posodah tvorjajo spojine, ki zmanjšujejo moč razkuževanja in kvarijo posodo.

Drugih obramb proti azijski kolero ni, a posebno zdravilo se do danes žalibog še ni znašlo.

Ako se bode vsakdo temeljito držal teh predpisov, nas kolera ne bo dosegla; ako dojde do nas, se bo omejila samo na posamezne slučaje. Ako torej vsakdo stori svojo dolžnost, kolera ni tako nevarna, kakor se dozdeva, vsled tega je pač jako neupravičen strah, ki se je že to leto oprijel našega prebivalstva.

00000420991

Hotel 'BELI VOL' v Celju.

Vedno sveža topla in mrzla jedila. Vedno najboljša vina! Izborno pivo! Vozovi na vse strani za vsakogar proti ugodnim cenam vedno v hiši na razpolago! — Tujei, posebno potniki, imajo pri jedilih in sobah 20⁰/₀ popusta.

Vodil sem že mnogo velikih hotelov, tudi v inozemstvu na — splošno zadovoljnost. —

Tudi tukaj bo vsakdo zadovoljen!

Frane Jančar,

hotelir.

Prva južnoštajerska vinarska zadruga

== v Celju. ==

Najrazličnejša vina iz vseh
vinorodnih krajev Spodnje
Štajerske, kakor na primer
ljutomerčan, haložan, konjičan,
bizeljanec i. dr. Staro in novo!
Belo in rudeče! Samo izbrana
kakovost! Proda se v vsaki
množini! Zahtevajte cenike!

Pisarna:

Graška cesta 22, Celje.

Klet:

„Sokolski dom“, Gaberje.

Zvezna tiskarna v Celju

== Schillerjeva cesta št. 3. ==

Priporoča se za vsakovrstno izvrševanje tiska od navadne do najmodernejše oblike. Ker je bogato založena z najnovejšimi okraski ter opremljena z motornim, ozir. električnim obratom, lahko izvršuje največja dela v kratkem času okusno, točno in ceno.

!! Vse po konkurenčnih cenah !!

Zvezna knjigoveznica v Celju

== Schillerjeva cesta št. 3. ==

Priporoča se za vsa v svojo stroko spadajoča dela, kakor vezanje zapisnikov, raznih liturgičnih in drugih knjig, molitvenikov; v izdelovanje map itd.

Ceno, hitro in solidno delo.